

MUSTAQIL TA'LIM TIZIMIDA O'QUVCHILARNING IJTIMOIIY FAOLLIGINI RIVOJLANTIRISHNING DOLZARB MASALALAR

Tolipova Ozoda Ikromovna

Qo'qon DU v. b. dotsenti, p. f. b. f. d. (PhD)

o16755505@gmail.com

Annotatsiya. *Mazkur tezisda mustaqil ta'lim tizimining bugungi kundagi ahamiyati, o'quvchilarning ijtimoiy faolligini rivojlantirishdagi roli hamda bu jarayonda uchrayotgan muammolar tahlil qilinadi. Shuningdek, yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularni turli to'garak va mashg'ulotlarga jalb qilishning pedagogik asoslari yoritilgan. Mustaqil ta'lim tizimida motivatsiya yetishmasligi, ota-onalar bilan hamkorlikning sustligi, moddiy-texnik bazaning kamligi kabi muammolar ko'rib chiqilib, ularni bartaraf etish bo'yicha amaliy tavsiyalar berilgan.*

Kalit so'zlar: *mustaqil ta'lim, tarbiya, pedagogika, ijtimoiy faollik, motivatsiya, innovatsion metodlar, o'quvchi, bo'sh vaqt, rivojlanish, hamkorlik.*

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish, yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash va ularning intellektual salohiyatini rivojlantirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Jamiyat taraqqiyoti, mamlakatning iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishi, avvalo, yoshlarning bilimli, ma'naviyatli va mustaqil fikrlaydigan shaxs bo'lib voyaga yetishiga bog'liqdir. Shu nuqtai nazardan, umumiy ta'lim bilan bir qatorda mustaqil ta'lim tizimini rivojlantirish ham muhim ahamiyat kasb etadi.

Mustaqil ta'lim o'quvchilarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularning qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash hamda rivojlantirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik jarayon hisoblanadi. Mazkur tizim orqali yoshlar turli fan to'garaklari, sport mashg'ulotlari, san'at va madaniyat yo'nalishlari, ijodiy loyihalar hamda kasbga yo'naltiruvchi mashg'ulotlarga jalb etiladi. Natijada o'quvchilarda mustaqil fikrlash, tashabbuskorlik, mas'uliyat, ijodkorlik va jamoada ishlash ko'nikmalari shakllanadi. Hozirgi globallashuv va axborot texnologiyalari rivojlangan davrda yoshlarning bo'sh vaqtini to'g'ri tashkil etish dolzarb muammoga aylanmoqda. Internet, mobil qurilmalar va ijtimoiy tarmoqlarning keng tarqalishi bir tomondan katta imkoniyatlar yaratgan bo'lsa, ikkinchi tomondan yoshlarning virtual olamga haddan tashqari berilib ketishiga sabab bo'lmoqda. Bu holat ularning ijtimoiy faolligi, dunyoqarashi va real hayotdagi muloqot ko'nikmalariga salbiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Mazkur tezisning maqsadi mustaqil ta'lim tizimining bugungi kundagi ahamiyatini tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha ilmiy-amaliy tavsiyalar ishlab chiqishdan iborat. Shuningdek, mustaqil ta'lim orqali

o'quvchilarning ijtimoiy faolligini oshirish, bo'sh vaqtini samarali tashkil etish hamda shaxs sifatida rivojlantirish masalalari yoritiladi.

Mustaqil ta'lim tizimi o'quvchilarning darsdan tashqari vaqtda bilim va ko'nikmalarini rivojlantirish imkonini beradi. Ushbu tizimning asosiy maqsadi o'quvchilarning bo'sh vaqtini samarali tashkil qilish, ularni turli zararli odatlardan uzoqlashtirish hamda shaxs sifatida rivojlantirishdir.

Bugungi kunda mustaqil ta'lim muassasalari yoshlarning ma'naviy, estetik, jismoniy va intellektual rivojlanishiga katta hissa qo'shmoqda.

Ko'plab o'quvchilar qo'shimcha mashg'ulotlarga qiziqish bilan emas, ota-ona yoki maktab talabi asosida qatnashadi. Bu esa natijadorlikni kamaytiradi. Motivatsiyaning past bo'lishiga mashg'ulotlarning zerikarli tashkil etilishi, amaliyotning kamligi va individual yondashuvning yo'qligi sabab bo'ladi.

Ba'zi ota-onalar mustaqil ta'limning ahamiyatini yetarli baholamaydi. Natijada o'quvchilar mashg'ulotlarga muntazam qatnashmaydi yoki uy sharoitida qo'llab-quvvatlanmaydi.

Ayrim hududlardagi mustaqil ta'lim markazlarida zamonaviy jihozlar va texnologiyalar yetishmaydi. Bu mashg'ulot sifatiga salbiy ta'sir qiladi. Telefon, planshet va ijtimoiy tarmoqlarga haddan tashqari berilish yoshlarning real hayotdagi ijtimoiy faolligini kamaytiradi. Natijada ular sport, kitobxonlik yoki jamoat ishlariga kamroq jalb qilinadi.

Har bir o'quvchining qiziqishi, qobiliyati va psixologik xususiyatlari turlicha bo'ladi. Shu sababli pedagog mashg'ulotlarni barcha uchun bir xil emas, balki individual yondashuv asosida tashkil qilishi zarur. O'quvchilarning qiziqishlari o'rganilib, ularga mos to'garak va mashg'ulotlar tavsiya etilishi kerak.

Faol va iqtidorli o'quvchilarni boshqa o'quvchilarga mentor sifatida birlashtirish mumkin. Bu usul orqali o'quvchilar bir-biridan o'rganadi, jamoaviy hamkorlik rivojlanadi va liderlik ko'nikmalari shakllanadi.

Nazariy mashg'ulotlardan tashqari amaliy topshiriqlar va loyihalarga ko'proq e'tibor qaratish kerak. Masalan, ijtimoiy loyiha, ekologik aksiyalar, ijodiy tanlovlar yoki tadqiqot ishlari tashkil etilishi o'quvchilarning faol ishtirokini oshiradi.

Ba'zi o'quvchilarda o'ziga ishonchsizlik yoki ijtimoiy moslashuv bilan bog'liq muammolar bo'lishi mumkin. Shu sababli psixolog bilan hamkorlikda treninglar, motivatsion uchrashuvlar va suhbatlar tashkil qilish muhim.

Mustaqil ta'lim mashg'ulotlarini faqat an'anaviy usulda emas, balki raqamli texnologiyalar yordamida ham tashkil qilish mumkin. Onlayn platformalar, videodarslar, virtual laboratoriyalar va interaktiv testlar o'quvchilar qiziqishini oshiradi.

Maktab, mustaqil ta'lim markazlari, kutubxonalar, sport klublari va madaniyat markazlari bilan hamkorlik qilish orqali mashg'ulotlar ko'lamini kengaytirish mumkin. Bu o'quvchilarga yangi tajriba va imkoniyatlar yaratadi.

Turli musobaqa, olimpiada, ko'rik-tanlov va jamoaviy bellashuvlar tashkil etish o'quvchilarda raqobatbardoshlik va intilish hissini rivojlantiradi.

Mustaqil ta'lim samaradorligini oshirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

Birinchidan, mashg'ulotlarda innovatsion pedagogik texnologiyalardan foydalanish lozim. Interaktiv metodlar, loyiha asosida o'qitish, trening va munozaralar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi.

Ikkinchidan, ota-onalar bilan hamkorlikni kuchaytirish zarur. Seminarlar, davra suhbatlari va ochiq mashg'ulotlar orqali ota-onalarning pedagogik savodxonligini oshirish mumkin.

Uchinchidan, moddiy-texnik bazani yaxshilash kerak. Mustaqil ta'lim markazlarini zamonaviy kompyuter, laboratoriya jihozlari, sport inventarlari bilan ta'minlash muhim.

To'rtinchidan, rag'batlantirish tizimini joriy etish foydali. Sertifikat, diplom, tanlov va musobaqalar orqali o'quvchilarni faol bo'lishga undash mumkin.

- mustaqil fikrlash;
- jamoada ishlash;-
- liderlik qobiliyati;-
- muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish;-
- ijodiy yondashuv.

Masalan, onlayn testlar, videodarslar va taqdimotlar orqali mashg'ulotlar qiziqarli tashkil etiladi. Bu esa o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

Xulosa qilib aytganda, mustaqil ta'lim tizimi yosh avlodning har tomonlama barkamol bo'lib shakllanishida muhim pedagogik vositalardan biri hisoblanadi.

Mazkur tizim orqali o‘quvchilarning bo‘sh vaqtini mazmunli tashkil etish, ularning qiziqish va qobiliyatlarini aniqlash hamda rivojlantirish imkoniyati yaratiladi. Mustaqil ta‘lim nafaqat bilim va ko‘nikmalarni mustahkamlaydi, balki o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, ijodkorlik, tashabbuskorlik, mas‘uliyat va jamoada ishlash kabi muhim kompetensiyalarni ham shakllantiradi.

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar rivojlangan davrda yoshlarning bo‘sh vaqtini to‘g‘ri tashkil etish masalasi yanada dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Chunki internet va ijtimoiy tarmoqlardan noto‘g‘ri foydalanish, virtual olamga haddan tashqari berilish, vaqtni samarasiz o‘tkazish kabi holatlar yoshlarning ijtimoiy faolligi va rivojlanishiga salbiy ta‘sir ko‘rsatishi mumkin. Shu nuqtai nazardan, mustaqil ta‘lim tizimi yoshlarni foydali mashg‘ulotlarga jalb etish, turli zararli odatlardan uzoqlashtirish va ularda ijobiy hayotiy ko‘nikmalarni shakllantirishda katta ahamiyatga ega. Pedagog mustaqil ta‘lim jarayonida nafaqat bilim beruvchi, balki tarbiyachi, motivator va yo‘naltiruvchi sifatida faoliyat olib borishi lozim. Chunki aynan pedagogning kreativ yondashuvi, samimiy munosabati va kasbiy mahorati o‘quvchilarning mashg‘ulotlarga bo‘lgan qiziqishini oshiradi.

Mustaqil ta‘lim tizimini yanada rivojlantirish orqali yoshlarning ijtimoiy faolligi, intellektual salohiyati va ma‘naviy dunyosini boyitish mumkin. Natijada jamiyatga bilimli, ma‘naviyatli, tashabbuskor va faol yoshlar yetishib chiqadi. Shu bois mustaqil ta‘lim tizimini takomillashtirish pedagogika sohasining muhim va istiqbolli yo‘nalishlaridan biri bo‘lib qoladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. O‘zbekiston Respublikasining “Ta‘lim to‘g‘risida”gi Qonuni. – Toshkent, 2020-yil 23-sentabr, O‘RQ–637-son.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “2022–2026-yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida”gi PF–60-son Farmoni. – Toshkent, 2022-yil 28-yanvar.
3. Azizxo‘jayeva N.N. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – Toshkent: O‘zbekiston yozuvchilar uyushmasi Adabiyot jamg‘armasi nashriyoti, 2006.
4. Ishmuhamedov R.J., Yuldashev M.A. Ta‘lim va tarbiyada innovatsion pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Nihol, 2016.
5. Mavlonova R.A., To‘rayeva O.T., Holiqberdiyev K.M. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2013.
6. Xodjayev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2017.